

Hangon vuokra-alue –

”kuin suoraan Suomen sydäntä vastaan tähdätty pistooli”

Teksti: **Göran Lindgren**

Kuvat: SA-kuva

Hankoniemi kiinnosti niin puolustajaa kuin hyökkääjääkin

Maantieteensä johdosta Hankoniemi ja sen lähialueet ovat lähes kautta historiamme olleet sotilaallisesti tärkeitä kohteita. Tämä korostui Venäjän vallan lopulla ja erityisesti ensimmäisen maailmansodan sytyttyä. Tsaarin Venäjä koki Saksan suureksi uhkatekijäksi niin merenkulun, oman laivastonsa liikkumatilan kuin pääkaupunkinsa Pietarin turvallisuuden kannalta. Niinpä se alkoi rakentaa suojakseen Pietari Suuren merilinnoituksen nimeä kantanutta linnoitusketjua, jossa Hankoniemi näytteli tärkeitä osaa.

Suomenlahti, jonka Venäjä halusi säilyttää omana sisämerenään, oli mahdollista suhteellisen helposti sulkea Hankoniemelle ja Viron rannikolla sijaitsevaan Paldiskiin sijoitetulla kauaskantoisella rannikkotykitöillä. Etäisyys Hangon edustalla sijaitsevasta Russaröstä Paldiskin lähellä sijaitsevaan Osmussaareen Viron rannikolla on ainoastaan 60 kilometriä. Mahdollisen vihollisen kannalta Hankoniemi tarjosi myös sopivan alueen joukkojen maitinnotulle ja sen jälkeen nopealle etenemiselle kohti Helsinkiä ja Turkuu. Hangon satama pystytettiin myös pitämään auki talvisin.

Russarön saarella linnoitustyöt aloitettiin tulevaa sotaa ennakkoiden jo 1912. Varsinainen linnoittaminen ja linnoitusten aseistaminen tapahtui kuitenkin vasta maailmansodan sytyttyä. Erittäin vahvojen linnoitteiden pelotevaikutuksesta mahdollisesti johtui, ettei Suomenlahdella kuitenkaan taisteltu. Bolsevistiseksi muuttuneen Venäjän ja Saksan Brest-Litovskissa maaliskuussa 1918 solmitun rauhan jälkeen venäläiset joukot jättivät Hangon ja muut Suomenlahden suun linnoitteet tehden niiden tykit käyttökelvottomiksi.

Venäläisten lähdettyä alueelle muodostui sotilaallinen tyhjiö. Niinpä Saksassa Danzigissa alettiin koota kenraali Rüdiger von der Golzin johdolla Itämeren divisioonaa, joka Suomen valkoisen senaatin kutsusta valmistautui purjehtimaan Suomen vesille ja nousemaan maihin jossain Etelä-Suomessa. Maitinnotupaikaksi valikoitui Hanko, missä maitinnotu tapahtui huhtikuun 1918 alussa. Saksalaiset etenivät nopeasti Hangosta Helsinkiin, joka vallattiin jo 12.4.1918.

Hankoniemi kynnykskysymyksenä

Kysymys Hankoniemen sotilaallisesta asemasta nostettiin jälleen pöydälle, kun Neuvostoliitto esitti Suomelle aluevaatimuksia syksyllä 1939. Vaatimukseen kuului Hangon ja ympäröivien alueiden vuokraaminen Neuvostoliitolle merisotilaalliseksi tukikohdaksi kolmeksi kymmeneksi vuodeksi. Tätä kuten muitakaan

alueluovutuksia Suomi ei voinut hyväksyä. Sotilastukikohdan vuokraaminen Suomen maaperältä ei tullut kuuloonkaan.

Tämä harmitti suunnattomasti Neuvostoliiton neuvottelijoita ja erityisesti Stalina. Stalin jopa ehdotti, että ha voisivat kaivaa kanavan poikki Hankoniemen, jolloin tukikohta ei olisi enää Suomen maaperällä. Neuvottelut kuitenkin päättyivät tuloksettomina, ja talvisota syttyi 30.11.1939 hyvin tunnetuin seurauksin. Karttaa tarkastelemalla ja ensimmäisen maailmansodan loppunäytöstä Itämeren piirissä alla muistelemalla voi kyllä ymmärtää Neuvostoliiton pyrkimykset turvata luoteisrintamansa ja erityisesti Leningrad. Siis ymmärtää, mutta ei tietenkään hyväksyä.

Näiden Paasikiven, Venäjän ja venäläisten tuntijan Neuvostoliiton ”legitiimeiksi” kutsumien turvallisuuspyrkimysten lisäksi talvisodan taustalta löytyy imperialistinen suurvalta, joka pyrki palauttamaan Suomenlahden ja osin koko Itämeren omaksi sisämereksensä. Keskeinen haaste oli kuitenkin voimistuva Saksa. Saksan ja Englannin välille 1935 solmittu laivastosopimus vahvisti Itämeren kuuluvan Saksan vaikutuspiiriin. Neuvostoliiton toiminnan taustalla olikin kaiken aikaa Saksan pelko huolimatta näiden kahden diktatuurin välisestä Molotov-Ribbentrop –sopimuksesta elokuulta 1939. Tällä sopimuksella Neuvostoliitto pelasikin vain aikaa ja varmisti itselleen mahdollisuuden rauhassa vallata Baltian ja Suomen ja siten päästä pohjoisen Itämeren herraksi. Saksakin pelasi aikaa, vaikka Itämeri oli sille yhtä tärkeä kuin Neuvostoliitolle. Se halusi siinä vaiheessa vapaat kädet Puolaan suuntautuvalla hyökkäykselle.

Hankoniemi Neuvostoliitolle vuokralle

Talvisodan aikana Hankoniemi ja erityisesti Hangon kaupunki ja satama olivat Neuvostoliiton lentopommitusten kohteena useaan otteeseen. Kaupunki vaurioitui, mutta maaliskuussa pommituksia ei enää tullut. Neuvostoliitto halusi kaikesta päätellen säästää kaupunkia omiin tuleviin tarpeisiinsa.

Talvisodan päättyessä 13. maaliskuuta 1940 Suomi joutui hyväksymään paljon ankarammat rauhanehdot ja alueluovutukset, kuin mistä oli neuvoteltu syksyllä 1939. Yksi jo sotaa edeltävistä keskeisimmistä aluevaatimuksista oli Hankoniemi ja sitä ympäröivät saaret. Nyt alue jouduttiin vuokraamaan Neuvostoliitolle 30 vuodeksi. Vuokra-alue oli paljon suurempi kuin se mitä Neuvostoliitto oli ennen sotaa vaatinut. Tukikohdan laajuus oli 115 neliökilometriä, ja siihen sisältyi noin 400 saarta. Sopimuksen mukaan Neuvostoliitolla oli oikeus pitää alueella tukikohdan puolustamiseen tarvittava määrä aseellisia maa- ja ilmavoimia ilman mitään määrärajoituksia.

Aluksi Neuvostoliitto vaati alueen luovuttamista kolmen vuorokauden kuluessa, mutta neuvotteluissa luovutus saatiin lykättyksi kymmenen vuorokauden päähän. Vuokrasummakin saatiin korotetuksi viidestä kahdeksaan miljoonaan Suomen markkaan. Alun perin oletettiin puolin ja toisin, että suomalainen asujamisto ja suomalaiset viranomaiset jäisivät alueelle. Kun Molotov kuitenkin ilmoitti, että määräysvalta alueella olisi neuvostoviranomaisilla, Suomi päätti evakuoida alueen väestön ja materiaalin. Mittava ja monenlaisia vaikeuksia aiheuttanut evakuointioperaatio toteutettiin määräajassa, mutta materiaalin poisvieminen aiheutti vielä kiistoja vuokralaisten kanssa. Jotain jouduttiinkin sitten pakon edessä palauttamaan alueelle, ja pois vietyä omaisuutta jouduttiin osin korvaamaan.

Raja railona aukeaa...

Vuokra-alueen rajalinja merkittiin väliaikaisesti ja sen vartiointi alkoi 14.5.1940. Aluksi rajaa vartioivat Suomen puolella merivoimien joukot. Toukokuun lopussa rajavartioujoukot ottivat vastuun. Siihen asti vallinnut epämääräinen tilanne päättyi ja luvaton rajakauppa loppui. Lopullisesti vastuu rajasta siirtyi rajavartiolaikokselle marraskuun alussa. Miehistön rungon muodostivat silloin eri puolilta siirretyt kokeneet rajamiehet.

Rajan tuntumaan muodostettiin 400 – 1000 metrin rajavyöhyke, jolle siviileillä ei ollut asiaa. Tiet katkaistiin vyöhykkeen etu- ja takarajalla puomeilla ja siirrettävillä piikkilankaesteillä. Muualla piikkilanka-aita oli yhtenäinen. Tammisaaren silloilla oli sotilasvartio ja puomit, joista vuokra-alueen varmistukseen komennetut sotilaat pääsivät kulkemaan vain erityisluvalla. Hankoniemi oli käytännössä hyvin suljettu alue.

Rajavälikohtauksia sattui. Yleensä asialla olivat vuokralaisen ilmavoimat, mutta puna-armeijan Itämeren laivastokin oli aktiivinen. Maarajallakin esiintyi häiriöitä. Niilo Lappalainen kuvailee erinomaisessa kirjassaan ”Hankoniemi toisessa maailmansodassa” yhtä jupakkaa. Ennen ammattimaisen rajavartioiden aloittamista tilanne oli epämääräinen, ja niinpä suomalainen vänrikki tuli vahingossa ylittäneeksi rajan. Hänet tietysti pidätettiin eikä häntä yrityksistä huolimatta saatu takaisin. Vuokralaiset kielsivät tietävänsä vänrikistä mitään. Silloin räväkkä rajavaltuutettumme, majuri Carl von Haartman käynnisti suoraviivaisen, sotilaallisen vastaoperaation. Yhdessä

ratsumestari Bernt Stackelbergin kanssa hän sateisena yönä ylitti rajan ja kaappasi kaksi vastapuolen vartiomiestä. Kun sitten seuraavana aamuna vuokralaisten rajakomendantti ilmoitti kahden heidän miehensä vahingossa ylittäneen rajan, majuri Haartman ei tietenkään tiennyt asiasta mitään. Samalla hän tiedusteli vänrikkiämme, jota ei kuitenkaan ollut löytynyt. Muutaman päivän kuluttua kuitenkin tuli ilmoitus, että vänrikki oli viety Kronstadtin. Silloin v. Haartman saattoi todeta omituisen yhteensattuman: vuokralaisen vartiomiehetkin olivat juuri löytyneet! Vankien vaihto tapahtui myöhemmin itärajalla. Virallinen Suomi ei tietenkään voinut tällaista omatoimisuutta hyväksyä, ja v. Haartman sai ankarat nuhteet ylimmäältä taholta.

Nämä tapaukset eivät varmasti jääneet ainoiksi. Luvattomia, osin varmaan tahattomia rajan ylityksiä tapahtui muitakin. Kirjallisuudessa on myös mainintoja vuokra-alueen varmistaneiden suomalaisten sotilaiden katoamisista, epäilemättä kaapattuina. Asian arkaluontoisuuden vuoksi niistä kuitenkin vaiettiin. Virallinen Suomi halusi kaikin tavoin välttää provosoimasta vuokralaistaan.

Hankoniemen puolustuksen järjestelyt

Vuokra-alueen luovutus Suomen maaperältä näinkin keskeiseltä alueelta aiheutti erittäin vaarallisen sotilaallisen tilanteen. Siksi Hankoniemi sekä sen venäläinen sotilastukikohta täytyi pystyä eristämään mahdollisimman tehokkaasti ja siten estämään sen käyttäminen Suomen sydämeen kohdistuvien hyökkäysten lähtöalueena..

Vuokra-alueen raja oli pitkä ja vaikea vartioida ainoastaan merivoimien joukoilla. Siksi kenraalimajuri Väinö Valve, merivoimien komentaja, pyysi lisää joukkoja ja korkea-arvoisen upseerin maavoimista asetettavaksi hänen alaisuutensa. Tehtävää varten perustettiin aluksi 13.Prikaati. Myöhemmin sodan uhan kasvaessa 17.Divisioonaa otettiin vastuun vuokra-alueen vartiointista. Lisäksi 4.Rannikkoprikaati sekä rajavartioiden alustettiin Valveen komento. Yhdessä nämä joukot muodostivat eversti Aarne Snellmannin johdolla Hangon ryhmän. Hän jatkoi ryhmän komentajana aina kesään 1941 saakka, jolloin Hangon rintaman joukkojen uudelleen organisointi tapahtui. Tuolloin everstiluutnantti Kesämaa komennettiin Hangon ryhmän komentajaksi. Elokuusta 1941 alkaen komentajana toimi eversti E.R. Koskimies.

Välirauhan aikaa on kuvattu rauhattomuuden ja epävarmuuden ajaksi. Talvisodan jälkeen sotilasjohtomme ja poliittisenkin johdon kova ydin näkivät tilanteen väliaikaisena. Uusi sota Neuvostoliiton kanssa oli odotettavissa. Niinpä talvisodan alussa säädettyä sotatilalakia ei purettu. Kun kesällä 1940 ei vielä ollut tietoa saksalaisten suunnitelmista hyökätä Neuvostoliittoon, oli Hangon motin kanssa tultava toimeen omilla voimilla.

6.6.1940 Ylipäällikkö antoi Hangon ryhmälle sen tehtävän. Sen tehtävänä oli sodan mahdollisesti syttyessä suojata noin divisioonan voimilla yleistä liikekannallepanoa. Lisäksi sen tuli valmistautua hyökkäämään vuokra-alueelle ja tuhoamaan siellä olevat vihollisvoimat sekä ottamaan alue haltuunsa. Vaihtoehtosuunnitelmana oli ryhmittä puolustukseen vuokra-alueen rajalle. Tavoitteena oli vuokra-alueen muodostaman uhan eliminointi ja omien joukkojen vapauttaminen sieltä itärintamalle.

Mitä lähemmäs jatkosodan alkua tultiin sitä selvemäksi kävi, että Hankoniemen puolustaminen tulitaisiin antamaan joukoille, jotka niin päällystön kuin miehistönkin osalta edustaisivat Suomen ruotsinkielistä väestönosaa, ruotsia äidinkielenään puhuvia suomalaisia. Rajavartioiden lisäksi Hangon ryhmän joukot olivat pääosin vakinaista väkeä eli varusmiespalvelusta suorittavia nuoria miehiä.

Kun Suomen sodanjohto alkuvuoden 1941 kuluessa sitten tuli tietämään Saksan hyökkäyssuunnitelmista ja pääsi osallistumaan oman rintamansa osalta suunnitteluunkin, suunnitelmat Hankoniemen vuokra-alueen suhteenkin muuttuivat. Norjasta oli tarkoitus siirtää saksalainen 163.Divisioonaa junakuljetuksena Ruotsin kautta Suomeen. Se ja suomalainen 17.Divisioonaa valtaisivat Hangon motin. Näin saataisiin häiriötön meriyhteys Helsinkiin ja Suomenlahden itäpäähän. Tämä operaatio jäi kuitenkin suunnitteluasteelle, kun saksalaisten hyökkäys Baltiassa eteni niin nopeasti, että Neuvostoliitto joutui saarroksiin jäämisen uhan

edessä evakuoimaan Hangossa olevat joukkonsa joulukuun alussa 1941. Näin motti kypsyi ilman ankaria ja varmasti suuria tappioita vaativaa hyökkäystä.

Hankoniemi linnoitettuna

Uuden itärajamme suojaksi alettiin välittömästi keväällä 1940 rakentaa Suomen Lukon nimellä kulkevaa linnoitusketjua. Myöhemmin siitä käytettiin nimeä Suomen Salpa, nytemmin Salpa-asema tai Salpalinja. Samoilla piirustuksilla aloitettiin linnoitustyöt myös Hankoniemellä ja sitä ympäröivillä saarilla nopeasti rauhan tultua. Vihollisellahan oli nyt Suomen alueella tukikohta, josta se saattaisi aloittaa yllätyshyökkäyksen kohti strategisia kohteita Suomessa. Saman aikaisesti puolustuslinjan rakentamisen kanssa alueelle siirrettiin joukkoja jatkuvaan taisteluvalmiuteen. Koska kuitenkin oli oletettavaa, että Neuvostoliiton tuleva päähyökkäys tapahtuisi itärajalla, Hangon alueelle ei ollut mahdollista sijoittaa kovin vahvoja joukkoja. Niinpä puolustusasemat tuli rakentaa mahdollisimman vahvoiksi.

Linnoitteiden runko rakentui kantalinnoille Sommarö – Björnholmen – Skogby – Harparskog – Vitträsk – Storholmen – Bojnäset – Grundsund – Bredvik tasalle. Linjan alkupisteteen karttasanaa Sommarö ei pidä sotkea Hankoniemen pohjoispuolella olevaan samannimiseen saareen, joka esiintyy kesän 1941 veristen saaristotaistelujen yhteydessä. Linnoitteiden suunnittelu käynnistettiin erittäin nopeasti, ja suurin osa suunnitelmista oli valmiina jo kesällä 1940. Työt käynnistyivät välittömästi. Talven aikana saatiin paljon aikaiseksi. Sotamarsalkka Mannerheim vieraili alueella nähdäkseen miten rakennustyöt etenivät. Jatkosodan alkaessa linnoitustyöt oli saatu lähes päätökseen. Kenttälinoitteita rakennettiin kuitenkin edelleen sodan aikana.

31.5.1941 päivätty linnoitusraportti ilmoitti, että puolustuslinjalla oli 46 betonista bunkkeria valmiina ja toiset 141 olivat rakenteilla. Nämä luvut tuntuvat käsittämättömiltä, sillä mantereella on vain seitsemän betonibunkkeria. Ilmeisesti raporttiin on kirjattu betonisiksi bunkkereiksi kaikki betonirakennelmat. Lisäksi oli rakennettu 113 avointa konekivääripesäkettä sekä 29 panssaritorjuntatykinasemaa. 12 konekivääripesäkettä oli rakenteilla ja tykkiasemia oli rakennettu 70 ja 17 tulenjohtopesäkettä oli saatu valmiiksi. 12 tykkiasemaa oli rakenteilla. Korsuja oli saatu valmiiksi 46 ja 13 oli edelleen rakenteilla. Piikkilankaestettä oli rakennettu lähes 60 km. Panssarivaunuestettä oli saatu valmiiksi 3,8 km ja 1,5 km oli rakenteilla.

Vuokralaisetkin linnoittivat

Hankoniemen vuokra-alue luovutettiin 22.3.1940 klo 24. Sitä vastaanottamaan oli samana päivänä klo 13 saapunut upseerikomissio. Se ja seuraavan päivän aikana alueelle tuodut hallintoon ja vartiointiin tarvittavat sotilaat tulivat lentokoneilla, jotka laskeutuivat kaupungin edustalle suomalaisten valmistamalle tilapäiskentälle meren jäälle. Seuraavat erät miehitysjoukkoja saapuivat laivoilla miehitetystä Virosta, Tallinnasta. Aluksi tuli jalkaväkeä, sitten kuljetuskalustoa, kenttätykistöä, panssarivaunuja ja rannikkotykistöä. Ensimmäisen laivasaattueen mukana tuli noin 6500 miestä eli kenttätykistöpatteristolla, panssarivaunuyksiköllä ja rannikkotykistöllä vahvennettu jalkaväkirykmentti. Tulijoiden pettymys oli suuri, kun kaupunki olikin tyhjä ja osin raunioina. Neuvostosotilaat olivat odottaneet suomalaistytöjen olevan vastassa kukkakimpuineen. Kova olisi ollut hinku päästä heitä tanssittamaan.

Vuokralaiset ryhtyivät välittömästi varustamaan tukikohtaansa, josta he alkoivat käyttää nimeä Gangut. Jo roudan aikana aloitettiin lentokentän rakentaminen Täcktomin alueelle sekä rannikkotykistön ja ilmatorjunnan asemien varustaminen. Jäiden lähdettyä tukikohtaan saapui torpedoveneitä, sukellusveneitä sekä miinalaivoja ja vartioaluksia. Tukikohdan linnoittaminen maitse uhkaavaa hyökkäystä vastaan alkoi viimeiseksi ja täydellä teholla vasta keväällä 1941. Kiireestä johtuen niemi ehdittiin vain kenttälinnottaa, mutta tämä työ tehtiin sitten sitäkin perusteellisemmin. Töitä tehtiin vuorokauden ympäri ja hiekkamaa oli helppoa kaivaa. Jäljet näkyvät vieläkin selvästi Hankoniemen mäntykankailla. Erittäin merkittävän osan merilinnoituksen tykistövoimaa muodostivat järeät rautatietykit, joiden vaihtoasemia varten rakennettiin oma, mittava rataverkosto.

Rinnakkaiseloä motin kanssa

Kesäkuuhun 1941 vuokra-alueen sisällä elettiin kuin rauhan ajan varuskunnassa. Kaupungissa asui sotilaiden perheitä ja runsaasti siviilityövoimaa. Hanko oli toimiva ja elävä neuvostokaupunki posteineen, pankkeineen, miliiseineen, omine lehtineen, radioasemineen, kouluineen, kauppoineen, leipomoineen, kerhoineen, kirjastoineen, teattereineen, elokuvateattereineen, apteekkeineen, sairaaloineen ja avioliittotoimistoineen. Syksystä 1940 alkaen tukikohtaan oli myös avattu Neuvostoliiton vaatimuksesta junayhteys Suomen kautta. Hankoon johtavan radan varren asukkaat saivat tottua outoihin, raskaasti lastattuihin sotilasjuniin, joilla oli vieras ”vihellysäni”. Tukikohtaan ylläpidettiin myös säännöllistä matkustajalaivaliikennettä Tallinnasta ja Leningradista. Tukikohdan miesvahvuus kasvoi kaiken aikaa, ja ennen jatkosodan syttymistä siellä oli selvästi yli 30.000 sotilasta ja siviiliä.

Tukikohta toimi aluksi osin suomalaisen huollon varassa. Valio mm. toimitti sinne maitoa. Myös muuta tavaraa saatiin Suomesta suomalaisen välittäjän kautta. Tavarat luovutettiin Lappohjassa 3-13 kertaa kuukaudessa. Tällainen rauhanomainen yhteistoiminta tuntuu näin jälkikäteen oudolta, kun Neuvostoliiton yleinen painostus, sekä taloudellinen että poliittinen, Suomea kohtaan saman aikaisesti kasvoi. Sotilaallisista välikohtauksista pahin oli reittiliikenteessä olleen Kaleva –matkustajakoneen ampuminen alas Tallinnan ja Helsingin välillä 14.6.1940.

Tiedustelu toimi – puolin ja toisin

Kumpikin osapuoli oli varsin hyvin selvillä toisen puolen tekemisistä. Tiedustelu oli aktiivista ja tehokastakin puolin ja toisin. Tukikohtaan autoilla tulevat neuvostodiplomaatit pysähtyivät kuvaamaan suomalaisia linnoitustöitä, ja vain aseella uhaten heidät saatiin jatkamaan matkaa.

Vuokralaisten lentokoneet kuvasivat ahkerasti raja-alueita ja loukkasivat ilmatilaamme. Koneita ei kuitenkaan ammuttu vaan asiat koetettiin hoitaa neuvotteluteitse. Nootteja sinkoili suuntaan jos toiseen ja rajavaltuudet olivat työllistettyjä.

Mutta eivät suomalaisetkaan jääneet passiivisiksi. Oma tähytyksemme toimi koko ajan tehokkaasti havainnoiden muun muassa tukikohtaan ja sieltä pois suuntautuvaa maa-, meri- ja lentoliikennettä. Ilmavoimien suorittama viestokuvaus tuotti myös arvokasta tietoa vuokra-alueen ilmatilaa loukkaamatta. Radiokuuntelumme oli myös jo tässä vaiheessa tehokasta. Kaiken tiedustelun summana tukikohdan tapahtumat ja voima tunnettiin varsin tarkoin. Sodan lähestyessä ja saksalaisyhteistyön lisääntyessä saimme käyttöömmme myös tulevan aseveljemme tiedusteluresurssit.

Eräänlainen erikoisoperaatiokin onnistui. Viron kautta solutettiin tukikohdan linnoitusjoukkoihin meidän miehemme, jonka muistiinpanot ajaltaan vuokra-alueella antoivat hyvinkin tarkan kuvan siitä, mitä vuokra-alueella tapahtui. Hän onnistui pimeänä syksy-yönä tulemaan rajan yli omalle puolelle.

Sota tulee

Suomen tulevaa aseveljeyttä Saksan kanssa ennakoiden. sota syttyi Hankoniemellä jo 22.6. eli samana päivänä, kun Saksan Operaatio Barbarossa eli hyökkäys Neuvostoliittoon käynnistyi. Silloin saksalaiset koneet pommittivat Hangon satamaa. Seuraavana päivänä kohteena oli Täcktomin lentokenttä. Samana päivänä Neuvostoliitto aloitti sotatoimet Suomea vastaan pommittaen useita kohteita

Kun sodan syttyminen 22.6. oli tosiasia, Hangon tukikohdan komentaja Kabanov käski evakuoida puolustustaisteluun soveltumattoman siviiliväestön, yli 6000 naista ja lasta. Evakuointi tapahtui Hankoon jo 20.6. tavanomaisessa reittiliikenteessä saapuneella kuljetusalus Iosif Stalinilla. Laiva pääsi onnellisesti Tallinnaan. Samana päivän oli Hangosta lähdössä vielä junallakin suuri määrä siviilejä. Suomalaiset viranomaiset ilmoittivat kuitenkin, että junaliikenne oli väliaikaisesti katkaistu.

Vasta 25.6.1941 Suomi totesi virallisesti olevansa jälleen sodassa Neuvostoliiton kanssa. Suomalaisien aktiiviset sotatoimet alkoivat Hangon rintamalla 27.6. Sodasta tuli täällä asemasota, mutta erityisesti saarilla käytiin useita verisiä taisteluja. Niistä Bengtskärin majakkasaaren taistelu on tunnetuin.

Lähteitä:

Halen, Harry: Hangon neuvostotukikohta 1940-1941, Helsinki 2009

Holmström, Lars: Väli rauhan ja jatkosodan päiviä ja öitä, Ekenäs Tryckeri Ab, Tammisaari 1999

Lappalainen, Niilo: Hankoniemi toisessa maailmansodassa, WSOY, Juva 1987

Nummela Kimmo, Wall Marketta: Harparskog-linja, Hangon museon julkaisusarja 28, Oy Nord Print Ab, Helsinki 2007

Nyström, Stig: "Krasnij Gangut", Ekenäs Tryckeri Aktibolags Förlag, Ekenäs 1984

Silvast, Pekka: Hankoniemi 1940-1941, Hangon museon julkaisusarja 1, Ekenäs Tryckeri Ab, Tammisaari 1985

Silvast, Pekka: HanRPsto, Hangon Rannikkopatteristo 1921-1998, Rannikkotyökistön Upseeriyhdistys r.y., Gummeruksen kirjapaino Oy, Jyväskylä 1998

Uitto Antero & Geust Carl-Fredrik (toim.): Hanko toisessa maailmansodassa, Maanpuolustuskorkeakoulun Sotahistorian laitos, 2011

Kirjoittaja on KTM, ylil res, Tapiolan Reserviupseerien ja Senioriupseerikerhon jäsen, sotahistorian harrastajatutkija ja matkaopas sotahistoriallisilla retkillä lähiaueillamme Venäjällä ja Pohjois-Virossa. Hän on erityisesti perehtynyt Hankoniemen viime sotien historiaan, sillä Hanko on ollut vuosien ajan hänen kotikaupunkinsa ja perheen lomien kohde. Hän toimii oppaana Senioriupseerien kerhon retkellä Hankoniemelle 28.5.2015.